

Kaarlo Kallioniemi

PIKAKIRJOITUS JA SÄÄTYVALTIOPÄIVÄT Helsinki 1946

Niin kuin monissa muissa maissa oivallettiin Suomessakin pikakirjoitustaidon merkitys eduskuntalaitoksen elpessä. Oli tärkeää saada edustajien lausunnot muistiinmerkityiksi, jotta tiedettäisiin, mitä valtiopäivillä oli puhuttu. Kun oli julkaistu käskykirje (16.4.1861) sen edustajiston kokoontumisesta, joka tunnetaan tammikuun valiokunnan nimellä, ryhdyttiin toimenpiteisiin pikakirjoitustaidon maahan tuottamiseksi. Valtiovaraintoimituskunnan silloisen päällikön, senaattori Fabian Langenskjöldin aloitteesta (sama mies oli esittänyt ajatuksen tuon edustajiston kokoontumisesta) senaatti lähetti Saksaan – Leipzigiin – kolme miestä raastuvanoikeuden notaarin (myöhemmin varatuomari ja päätullihallinnon johtaja) Svante Dalströmin, senaatin kopistin Wasilei Margunoffin ja fil.kand. Jih. Edw. Swanin oppimaan pikakirjoitusta, jotta he sitten kykenisivät toimimaan pikakirjoittajina meillä, lähinnä ajatellen kohdakkoin kokoontuvan edustajiston neuvotteluja. (s.7)

Herrat suorittivat heille annetun tehtävän, ja niin saattoikin valiokunnan kokoontuessa puheenjohtaja, senaattori Sebastian Gripenberg, ilmoittaa, että hän, ”armollisen käskyn mukaan”, oli kutsunut pikakirjoittajiksi mainitut kolme herraa. (Viite: Pikakirjoituslehti 1922 s. 5)

Huomattava on, että ainoastaan ruotsinkielisten lausuntojen pikakirjoituksella muistiin merkitseminen oli täten tehty mahdolliseksi: pikakirjoitus oli sovitettu vain ruotsin kieleen. Olisiko ollut niin, että herrat senaattorit olivat siinä harhaluolossa, joka kylläkin oli yleinen ja on vieläkin, että kun pikakirjoitusjärjestelmä on olemassa, niin se kelpaa yhtä hyvin toiseen kuin toiseenkin kieleen, mutta todennäköisemmältä näyttää, että ajan olojen mukaisesti suomen kielen käyttöä virallisissa neuvotteluissa ei muistettu ottaa lukuunkaan. Suomen kieltä ei myöskään noista Saksan kävijöistä kukaan täysin hallinnut.

Merkittävää on, että keisarin määräyksen mukaisesti valiokunnan pöytäkirja oli painosta julkaistava molemmilla kielillä, sekä ruotsin- että suomenkielisenä. Kielenkääntäjän tuli suomeksi ja ruotsiksi kääntää valiokuntakeskusteluissa annettavat suulliset lausunnot. Vielä oli hänen velvollisuutenaan huolehtia pöytäkirjan suomentamisesta. Kun tulkkina ei ollut pikakirjoitustaitoinen henkilö (tohtori Yrjö Sakari Forsman, myöh. Yrjö Koskinen), oli ymmärrettävää, että suomalaisten puhujain lausunnot vain epätäydellisinä tulivat pöytäkirjaan. Jos he halusivat ne sinne täydellisinä saada, tuli heidän ne jättää kirjallisesti sihteerille.

Pikakirjoittajien työskentelystä valiokunnassa ovat tiedot sangen niukat. Näytettä siitä, minkälaisena järjestelmä heidän käsissään oli, ei ole säilynyt. (s.8-9)

Vuosien 1863 – 1864 valtiopäivät (15.9 – 15.4). Sivu 10. Kun oli ilmeistä, että tammikuun valiokunnan lausuma toivomus varsinaisten valtiopäivien kokoon kutumisesta toteutuisi, kului luonnollisesti noiden kolmen Saksassa käyneen henkilön velvollisuuksiin pitää huolta siitä, että valtiopäivillä mahdollisesti tarvittavat pikakirjoittajat olivat saatavissa. Tällaiseen opetustyöhön on varsinkin Swan ryhtynyt. Valtiopäivien kokoontuessa syksyllä 1863 ainoastaan kahdessa säädysssä päätettiin käyttää pikakirjoittajia, ritaristossa ja aatelissa sekä porvarissäädysssä. Kumpaankin säätyyn palkattiin kolme pikakirjoittajaa. (s.12-13)

Vuoden 1867 valtiopäivät (22.1 – 31.5). Sivu 14. Ritaristo ja aatelisto palkkasi 4 ja porvaristo 3 pikakirjoittajaa. Säädysissä käytiin yksityiskohtaisia pohdintoja pikakirjoittajien tehtävistä pöytäkirjan laadinnassa ja puheiden perusteella tehtävistä johtopäätöksistä (deduktiot). (s.14 – 18)

Vuoden 1872 valtiopäivät (2.2 – 15.6). Sivu 19. Vuoden 1872 valtiopäivät merkitsevät huomattavaa edistysaskelta pikakirjoituksen käytössä valtiopäivillä. Silloin nimittäin myös pappissäätö päätti ottaa pikakirjoittajia palvelukseensa ja talonpoikaissäätö ryhtyi toimenpiteisiin suomenkielisen pikakirjoituksen aikaansaamiseksi, jotta sekin voisi käyttää hyväkseen pikakirjoittajien apua. Lisäksi tapahtui tärkeä muutos pikakirjoittajien hankkimistavassa valtiopäiville ja vihdoin myös pikakirjoitteiden kurrenttiin siirtämisessä alettiin kahdessa säädysssä käyttää uutta menetelmää. (s.19)

Helsinkiin oli perustettu Suomen Pikakirjoittajayhdistys, joka oli ottanut ohjelmaansa myös ansiotyön toimittamisen jäsenilleen pikakirjoituksen alalla. Tähän pyrkimykseen soveltuvi hyvin se, että yhdistys koetti hankkia jäsenilleen tilaisuutta toimia pikakirjoittajina valtiopäivillä. Kallioniemen mukaan asiassa oli ollut erityisen aktiivinen luutnantti August Fabritius, vaikka hän itse oli ilmeisesti jo ainakin alustavasti sopinut ritarihuoneen kanssa säädyn pikakirjoituspöytäkirjan hoitamisesta. (s.20)

Vuoden 1891 valtiopäivät (20.1 – 28.5). Sivu 125. Koska ei päästy sopimukseen sanomalehtireferaatien toimittamisesta pääkaupungin sanomalehdille, jouduttiin kaksiin edellisiin valtiopäiviin verrattuna vähentämään pikakirjoittajien lukua yhdellä kussakin säädysssä. Aatelittomat säädyskokoontuivat näillä valtiopäivillä ensimmäisen kerran omaan uuteen rakennukseensa Säätytalon.

Vuoden 1894 valtiopäivät (22.1 – 2.6). Sivu 141.

Nuoremman polven pikakirjoittaja fil. kand. F.W.Kadenius teki aloitteen, jonka mukaan myös pikakirjoituskanslioiden päälliköiden olisi osallistuttava nopeuskokeisiin ja häntä kannatti ylioppilas Oskar Blomqvist. Aloitetta ei kuitenkaan hyväksytty. Sattumaa tai ei, niin nämä kummatkin nuoremman polven pikakirjoittajat joutuivat kilpailemaan toisiaan vastaan, ja juuri kanslian päällikön asemasta papiston säädysssä. Kilpikirjoituksessa heidän taitonsa osoittautuivat äärimmäisen tasaväkisiksi. Valintakomitea päätyi ”kahden vaiheilla oltuaan” Kadeniukseen äänin 8-8 puheenjohtajan äänen ratkaistessa. Pikakirjoittajan paikkaa hakeneita oli tällä kertaa 13 ruotsinkielistä, 7 suomenkielistä ja samoin 7 kaksikielistä. Nyt myös päätettiin, että kaikkien pikakirjoittajantoiniin (paitsi siis kanslioiden esimiehiksi) pyrkijöiden tuli suorittaa koe. Valintalautakunta ilmoitti aikaisempaa käytäntöä noudattaen, että se ei ollut kiinnittänyt huomiota yksinomaan suoritettuun kokeeseen, vaan myös asianomaisen aikaisempiin pikakirjoittaja-ansioihin. Kokeet käsittivät suomeksi sanelut 85 ja 100 sanan nopeudella sekä ruotsiksi sanelut 80, 90 ja 105 sanan nopeudella ja lisäksi uutena koemuotona redisoimiskokeen (ransk. *rediger* laatia, toimittaa). Tässä kokeessa tuli osoittaa taitoa korjata sekä sisällön että muodon puolesta huono puhe asiallisesti ja kielellisesti mallikelpoiseen kuntoon.

Vuoden 1897 valtiopäivät (20.1 – 1.6). Sivu 155.

Näille valtiopäiville pikakirjoittajiksi pyrkivien lukumäärä oli vähäinen: 8 suomalaista, 8 ruotsalaista ja 5 kaksikielistä pikakirjoittajaa. Yhdistyksen valintalautakunta katsoi, etteivät kilpailut olleet tarpeen aikaisemmin pikakirjoittajina toimineille, joten ainoastaan neljää uutta kirjoittajaksi hakeneita oli aihetta testata. Aatelistoon ehdotettiin päällikköä ja 5 kirjoittajaa sekä muihin säätyihin päälliköiden ohella 4 kirjoittajaa. Joukossa oli jo toista kertaa neiti Iida Blomqvist kauniimman sukupuolen edustajana. Tampereen Pikakirjoittajayhdistyksen edustajaksi ilmoittautunut pastori Richter teki pappissäädylle esityksen pikakirjoitustoimen järjestelystä ja tarjoutui siten kilpailemaan Suomen Pikakirjoittajayhdistystä vastaan. F.E.Richter oli itse minimit pikakirjoittajana vuoden 1872 valtiopäivillä, mutta hänen toimintaansa oli tuolloin kritisoitu. Richterin mukaan tamperelaisella yhdistyksellä oli käytettävissään riittävä määrä pikakirjoittajia. Kirjelmässä huomautettiin edelleen, että eihän voi tietää, kuinka hyviä pikakirjoittajia voidaan vielä aikaansaada, kun mitään kilpailua ei ole tähän mennessä ollut. Valtiovaliokunnan mietinnössä todettiin lyhyesti, että mainitulle yhdistykselle on ilmoitettu, ettei sen pyyntöä ole voitu puoltaa.

Väliaikaiset valtiopäivät v. 1899 (19.1 – 30.5). Sivu 171

Kesällä 1898 saapui odottamaton käsky valtiopäivien kokoontumisesta seuraavan vuoden alussa käsittelemään asevelvollisuusasiaa. Kysymys pikakirjoituskanslioiden järjestämisestä otettiin esille Suomen Pikakirjoittajayhdistyksen kokouksessa syyskuun lopulla. Tällöin päätettiin, että pikakirjoittajiksi pyrkivien tulisi ilmoittautua mahdollisimman pian ja viimeistään lokakuun kuluessa, jotta saadaan tietää, mikä määrä pikakirjoittajia oli saatavissa, ja että voitaisiin ryhtyä mahdollisesti tarvittavia lisävoimia kehittämään. Määräajassa ilmoittautui suomalaisia kirjoittajia 23 ja ruotsalaisia 9, joten huoli heidän riittävydestään poistui. Kuitenkin vaikeuksia kansliain suunnittelussa aiheutui tällä kertaa siitä, ettei tiedetty, miten *väliaikaiset* valtiopäivät tulisivat työskentelemään.

Näilläkin valtiopäivillä herra Richter koetti päästä hoitamaan pappissäädyn pikakirjoituskansliaa. Hän oli päivälehdissä julkaisemassaan ilmoituksessa kehottanut pikakirjoittajia, jotka tahtoivat työskennellä valtiopäivillä ja muissa kokouksissa Tampereen yhdistyksen välityksellä, ilmoittautumaan hänelle, yhdistyksen puheenjohtajalle, osoitteella Otavan asema. Mitään tarjousta pikakirjoituspöytäkirjan hoidosta pappissäädysssä hän ei näillä valtiopäivillä tehnyt. Richter kääntyi asiassaan myös valtiovaliokunnan puoleen. Hän vakuuttaa kirjelmässään, että ne monet oppilaat, joita yksin hänelläkin on ollut, ovat täytenä takeena siitä, että Tampereen yhdistyksessä aina tulee löytymään riittävästi oppilaita ja täysin perehtyneitä pikakirjoittajia. Valtiovaliokunta ei katsonut voivansa näillä väliaikaisilla valtiopäivillä ryhtyä mihinkään toimenpiteeseen eikä tekemään ehdotusta kirjelmässä mainitussa tarkoituksessa.

Vuoden 1900 valtiopäivät (23.1 – 6.6). Sivu 183.

Pikakirjoituskanslioiden rekrytointi sujui entiseen tapaan. Määräajassa oli ilmoittautunut 20 suomalaista ja 13 ruotsalaista kirjoittajaa. Erityistä huolta Pikakirjoittajayhdistykselle aiheutti se, että 11:stä ruotsalaisen pikakirjoittajan paikasta jouduttiin täyttämään 6 paikkaa kirjoittajilla, joilla ei ollut aikaisempaa kokemusta valtiopäivillä toimimisesta. Suomalaisella puolella vain 3 paikkaa 11:stä täytettiin ensikertalaisilla. Kaikkiaan päälliköt mukaan lukien valittiin aateliin ja porvaristoon 6 sekä papistoon ja talonpoistoon 5 kirjoittajaa.

Fabritiuksen aloitteesta ryhdyttiin nyt opettamaan pikakirjoitusta myös erälle naisille, jotta nämä voisivat suorittaa ”siirrekirjoituksen” pikakirjoituksesta kurrentille, mikä oli kuulunut tähän saakka pikakirjoittajille. Lukemisvirheet korjattiin lopullisessa ”kollaatiossa” eli pikakirjoitusliuskojen ja pöytäkirjaluonnoksen vertailussa. Näillä vuoden 1872 valtiopäivillä aateliston ja papiston puolella alkoivat jo puhtaaksikirjoittajat tulkita pikakirjoitteita kun taas kahdessa muussa säädössä pikakirjoittajat vielä vanhan tavan mukaan suorittivat siirrekirjoituksen itse. (s.24 – 25)

Vuoden 1877 – 1878 valtiopäivät (23.1 – 31.5, 1.10 - 24.1). Sivun 40. Valtiopäivien alla pikakirjoittajayhdistyksessä tunnettiin huolta pikakirjoittajien riittävästä. Yhdistyksessä oli esillä palkkojen korotus kiinnostuksen lisäämiseksi. Myös pikakirjoituksen opettajille maksettua palkkioita pidettiin niukkoina.

Valtiopäiväpikakirjoittajien joukkoon liittyi nyt ensimmäistä kertaa nainen, kun Hilma Aminoffia esitettiin tehtävästä kieltäytyneen miesehdokkaan tilalle porvarissäädyn pikakirjoittajaksi. Joustavaksi ja vapaamieliseksi tunnettu säätö hyväksyi ehdotuksen keskustelutta.

Siirrekirjoituksen hoitivat puhtaaksikirjoittajat aatelis- ja pappissäädöissä lähes kokonaan ja porvarissäädössä osittain. Vaikka näin säästy pikakirjoittajien aikaa, niin valtiopäivien loppukuukausina heidän ja puhtaaksikirjoittajien työtaakkansa kasvoi rästiin jääneiksi ”pöytäkirjavuoriksi”. Syynä oli ensisijaisesti asevelvollisuuslain käsittely.

Vuoden 1882 valtiopäivät (19.1 – 6.6). Sivun 65. Edellisten valtiopäivien jälkeen yhdistys oli jatkanut toimiaan pikakirjoitustaidon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Palkintoja antamalla innostettiin sekä alkeiskurssien että nopeusharjoitusten osanottajia. Muun muassa ehdotettiin erityisen toimiston perustamista, jonka puoleen sekä pikakirjoitustyön tarjoajat että sen kysyjät voisivat kääntyä. Sinänsä pikakirjoittajilla ei ollut paljon työtilaisuuksia valtiopäivälaitoksen ulkopuolella. Huomattava kysynnän kasvu tapahtui vasta paljon myöhemmin esimerkiksi yleislakkovuonna 1905, jolloin ns. yleiset kokoukset sekä uusien puolueorganisaatioiden kokoukset tarvitsivat pikakirjoittajia. Senaatti myönsi yhdistykselle 1000 markan apurahan valtiopäiväpikakirjoittajien valmennukseen.

Vuoden 1885 valtiopäivät (14.1 – 23.5). Sivun 82. Pikakirjoittajayhdistys oli lisäämällä pikakirjoittajain lukua ja antamalla aikaa vevän siirrekirjoituksen tähän tehtävään harjoitettujen naisten suoritettavaksi saanut pöytäkirjain valmistumisen entistä nopeammaksi. Ennen kuin seuraavat valtiopäivät kokoontuivat, oli keksitty uusi menettelytapa, joka oli omiaan suuresti vaikuttamaan siihen, että pöytäkirjat valmistuivat yhä nopeammin. Oli otettu käyttöön kirjoituskone.

Pyrkijöitä oli valtiopäiville tällä kertaa paljon enemmän kuin aikaisemmin, erityisesti nuoria pikakirjoittajia. Jo tämän takia oli tärkeää, että niin monelle kuin suinkin voitaisiin järjestää toimi valtiopäivillä. Pikakirjoittajain työvoiman lisäys oli muutenkin sopusoinnussa yhdistyksen pyrkimysten kanssa kehittää pöytäkirjanpito entistä nopeammaksi. Näin ehdotettiin jokaiseen säätöön pikakirjoituspäällikön lisäksi viisi muuta pikakirjoittajaa.

Vuoden 1888 valtiopäivät (17.1 – 31.5). Sivun 111. Kun Pikakirjoittajayhdistys oli edellisillä valtiopäivillä sitoutunut vastaamaan siitä, että säädöillä olisi tulevilla valtiopäivillä käytettävänä tarpeellinen määrä kykeneviä pikakirjoittajia, oli tietysti yhdistyksen velvollisuus entistä suuremmassa määrin pitää huolta pikakirjoitustaidon kehittymisestä maassamme. Tässä tarkoituksessa se toimeenpani alkeiskursseja ja nopeusharjoituksia ja kuta lähemmäs valtiopäivien kokoontumisaika tuli, sen ahkerammin harjoituksia pidettiin, 5 – 6 kertaa viikossa, sekä suomen- että ruotsinkielisille pikakirjoittajille.

Halukkaita pika- ja konekirjoittajatoimiin ilmoitautui määrääjässä, marraskuun kuluessa, enemmän kuin koskaan ennen: pikakirjoittajiksi 40 ja konekirjoittajiksi noin 20 henkeä. Pikakirjoittajatarjokkaista oli ruotsinkielisiä 21 ja suomenkielisiä 12 sekä 7 ilmoitti voivansa kirjoittaa sekä suomeksi että ruotsiksi. Joukossa oli 6 naispuolista hakijaa. Kaikkiaan hakijoista oli 17 sellaisia, jotka olivat toimineet jo aikaisemmillä valtiopäivillä.

Valinnan varaa siis oli. Fabritius kirjoitti lehdessään (TFS), että ”ei tarvitsisi enää, kuten usein aikaisemmin, ottaa pikakirjoittajiksi oppilaan asteella olevia ja jotka vasta valtiopäivien ankarassa jokapäiväisessä työssä kehittyivät kunnan kirjoittajiksi”. Nyt voitiin vaatia ruotsinkielisiltä kirjoittajilta vähintään 180 tavun eli noin 100 sanan kirjoitusnopeutta minuutissa. Myös suomenkielisten pikakirjoittajien kirjoitusnopeus oli ilahduttavasti noussut. Heistä 4 oli kokeessa saavuttanut 100 sanan nopeuden, toiset 4 olivat jääneet 90 ja 100 sanan välille ja loput 4 eivät olleet päässeet edes 90 sanan nopeuteen. Pikakirjoitustaidon kehityksestä oli merkinä kaksikielisten kirjoittajien määrän kasvu.

Herra Richter uudisti jo väliaikaisille valtiopäille tekemänsä ja valtiovaliokunnalle osoittamansa aloitteen ilman tulosta.

Herra Aug. Fabritius käsitteli lehtensä "Tidning för Stenografi" kirjoitussarjassa laajasti Pikakirjoittajayhdistyksen asemaa ja tehtäviä, joita valtiopäiväkirjoittajien rekrytoinnit dominoivat. Fabritiuksen mukaan riskit olivat kasvamassa sen suhteen, voitaisiinko taata pikakirjoittajien saatavuus seuraaville valtiopäiville. Yhdistyksen tulisi nykyehdoin luopua koko tehtävästä. Hänen vaatimuksiinsa kuului mm. täyspäiväisen virkailijan palkkaaminen pikakirjoitusasioiden käsittelyyn sekä säätyjen pikakirjoituskanslioiden miehityksen laajentaminen. Kallioniemi arvioi, että Fabritiuksen toivoneen, että hänen vastustava kantansa olisi ollut omiaan kiihottamaan yhdistystä uusiin ponnistuksiin ja siten näyttämään, että hän oli väärässä.

Vuosien 1904 – 1905 valtiopäivät (6.12 – 15.4) Sivu 199

Entistä tapaa noudattaen päätettiin pääkaupungin sanomalehdissä kehottaa pikakirjoittajia, jotka halusivat saada työtä alkavilla valtiopäivillä, ilmoittautumaan yhdistyksen sihteerille ennen lokakuun 20 päivää. Kun ilmoittautumisaika oli mennyt umpeen, voitiin todeta, ettei pelättyä pikakirjoittajapuutetta ollut ilmennyt. Suomalaisia tarjokkaita oli 18, niistä 2 naista ja ruotsalaisia samoin 18, heistä 3 naista. Erityinen keskustelu sukeutui maasta karkoitetun Almar Fabritiuksen valinnasta. Asiaa ei voinut ennakoita, koska valtiopäiväjärjestys turvaa vasta sen, jonka sääty tai valiokunta on ottanut toimeen. Kokeen perusteella säätyihin valittiin päällikkö mukaan lukien 6 kirjoittajaa paitsi porvarissäätyyn 8 kirjoittajaa. Mukana olivat ensimmäistä kertaa mm. yo. Vihtori Raevuori (papisto) ja fil. kand. Kaarlo Kallioniemi (talonpoikaissääty). Kummankin herran pikakirjoittajaura tuli jatkumaan 1950-luvun alkuvuosiin saakka.

Vuosikokouksessa helmikuun 9 päivänä 1905 tapahtui yhdistyksen elämässä sitä perin pohjin mullistava tapaus. Useimmat ruotsinkieliset jäsenet erosivat siitä syystä, että yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin tohtori Neovius professori Palménin kieltäytyttyä jatkamasta puheenjohtajana. Eroamiset tapahtuivat Neoviuksen valtiollisten mielipiteiden takia. Tämän jälkeen yhdistys ei voinut enää sitoutua hankkimaan ruotsinkielisiä pikakirjoittajia, koska enimmät heistä olivat eronneet yhdistyksestä.

Pikakirjoittajayhdistyksestä eronneet ruotsalaiset pikakirjoittajat perustivat oman yhdistyksensä, Gabelsberger-yhdistyksen, ruotsinkielisen pikakirjoituksen asian hoitamista varten maassamme. Se otti sääntöihinsä huolehtimisen ruotsinkielisestä pöytäkirjasta valtiopäivillä.

Vuosien 1905 - 1906 väliaikaiset valtiopäivät (20.12 – 18.9) Sivu 224.

Huolimatta siitä, että pikakirjoittajien valintaan nyt osallistui kaksi yhdistystä, yhteiseen ehdotukseen päästiin melko kivuttomasti. Porvarissäädyn kanslian päälliköksi olisi kaiketi ollut asianmukaista valita suomalainen kirjoittaja, mutta koska tiedettiin säädyn ja naapuriyhdistyksen kanta, ei haluttu toimia varatuomari S. Hällforsia vastaan. Petreliuksen jälkikommentti kuului, ettei hän pitänyt yhdistyksen aseman ja arvon mukaiseksi suosittaa päälliköksi säätyyn, jossa tosiasiallisesti tulee olemaan suomenkielisiä puhujia toistakymmentä enemmän kuin ruotsinkielistä ja suomea taitamatonta pikakirjoittajaa. Ylioppilas V. Raevuori siirtyi nyt Ritarihuoneelle aateliin.